

Historie babictví a porodní asistence v Českých zemích

Starší dějiny babictví v českých zemích probíhaly v kontextu dějin celoevropských a jsou tak popsány Historie babictví a porodní asistence ve světě.

Počátek vědeckého porodnictví - 18. století

První kvalitně vzdělaní porodníci dorazili do rakouského císařství v 18. století. Oproti kolegům ve Francii, Anglii nebo Holandsku se zde moderní poznatky aplikují se značným zpožděním, typicky více než o století později. Velký vliv na znalostní posun měla nejprve vláda císařovny Marie Terezie a následně jejího syna Josefa II. Marie Terezie sama prodělala mnoho porodů a do Vídně povolala Gerharda von Swietenena.

Gerhard von Swieten (1700-1772) působil v holandském Leidenu, v roce 1745 se však stal osobním lékařem Marie Terezie a přesídlil do Vídně. Působil v rakouském císařství jako vynikající organizátor lékařské péče, zasloužil se o značný pokrok lékařského školství. Na sousoší Marie Terezie ve Vídni je umístěna i Swietenova socha.

Von Swieten císařovně doporučil porodníka **Heinricha Johana Nepomuka Crantze** (1722-1799), který byl poslán na studia do Paříže. V roce 1756 sepsal 500stránkovou učebnici *Einleitung in eine wahre und gegründete Hebammenkunst*, která byla ještě v témže roce vyšla v českém překladu v Praze. Překlad provedl **František Ferdinand Kirchmayer** (1697-1765), bývalý děkan lékařské fakulty pražské univerzity. Pražská lékařská fakulta knihu doporučila jako učebnici pro porodní báby a kniha vyšla v dalších letech v dalších vydáních - v roce 1770 a 1772.

Další významnou učebnici pak byla kniha **Rafaela Johanna Steideleho** (1737-1823), který byl jedním ze zakladatelů vídeňské porodnické školy a který porodnictví vyučoval 43 let. V roce 1775 vyšla jeho *Lehrbuch der Hebammenkunst* (Učebnice babictví). Do češtiny tuto oblíbenou učebnici přeložil český porodník **Hynek Ruth** (1731-1797), který u Crantze ve Vídni studoval. Český překlad knihy vyšel v roce 1778, dále v roce 1779 a 1792. Tato kniha významně ovlivnila porodní praxi v českých zemích a studovalo z ní několik generací porodních bab.

Posledním významným dílem, které ovlivnilo porodnictví v rakouském císařství a které vyšlo na sklonku 18. století byla kniha **Georga Wilhelma Steina** (1731-1803) *Teoretische Anleitung zur Geburtshilfe* (Teoretický úvod do porodnictví), která vyšla v roce 1797. Steinovo dílo v českých zemích propagoval porodník **Jan Melič** (1763-1837).

Univerzitní porodnická klinika u sv. Apolináře a pražská porodnická škola

V roce 1789 byla otevřena porodnice a nalezinec v budově u kostela sv. Apolináře na Novém Městě pražském, která byla v roce 1803 transformována na Univerzitní porodnickou kliniku a v roce 1875 zde byl otevřen velkorysý areál Zemské porodnice. Kromě Meliče byl klíčovou osobností vznikající pražské porodnické školy **Antonín Jan Jungmann** (1775-1854), který vedení kliniky převzal v roce 1824. Antonín Jungmann byl mladším bratrem známého jazykovědce Josefa Jungmanna. I Antonín Jungmann se též zajímal o jazyky a napsal významné dílo o Indii a sanskrtu. Antonín Jungmann byl v letech 1839-1840 rektorem Karlovy univerzity, pozoruhodné je, že zde předešel svého bratra Josefa, který je v rektorském křesle vystřídal v roce 1840. Za svůj život Jungmann viděl na 50 000 porodů. Významně využívána byla jeho kniha *Umění babické*, která poprvé vyšla v roce 1814.

Na porodnické klinice u Apolináře působil též **František Jan Mošner** (1797-1876), který později přešel na Moravu do Olomouce, kde působil nejprve jako profesor na univerzitě a od roku 1834 dokonce jako rektor univerzity. V roce 1847 sepsal českou učebnici *Babictví*. Od poloviny 19. století mohly praxi vykonávat jen kvalifikované porodní báby, situace se tak velmi významně a rychle zlepšila ve srovnání se situací v roce 1826, kdy např. podle svědectví prof. Jahna z olomoucké univerzity bylo mnoho porodních bab negramotných a nekvalifikovaných.

Antonín Jan Jungmann
(1775-1854)

Situace v českých zemích v 2. pol. 19. století a na počátku 20. století

V rakouském císařství, resp. od roku 1867 v Rakousku-Uhersku byla činnost porodních bab či porodních babiček regulována, jak c.k. ministerstvem pro vnitřní záležitosti, tak c.k. ministerstvem pro vyučování. Každá porodní bába musela složit poměrně obtížnou zkoušku a po jejím úspěšném absolvování pak též přesně formulovaný slib porodní babičky. Ministerstvo vnitřních záležitostí vydalo i "instrukci bábám porodním", která popisuje jejich povinnosti.

V druhé polovině 19. století vyšla česky (i německy) řada dalších učebnic, kde celkový pokrok oboru nejlépe ilustruje kniha *Porodnictví pro babičky* z roku 1910, kterou sepsal velmi zkušený pedagog a významný zástupce pražské porodnické školy **Václav Rubeška** (1854-1933). Rubeška je autorem též třídilné učebnice *Porodnictví pro lékaře*, kdy jednotlivé díly vyšly v letech 1909, 1912 a 1921.

Použitá literatura

DOLEŽAL, Antonín. *Od babictví k porodnictví*. 1. vydání. Karolinum, 2001. s. 144. ISBN 80-246-0277-6.

Wikimedia Foundation, Inc. *Wikipedie (česky) - heslo Antonín Jan Jungmann* [online]. [cit. 2020-10-17]. <https://cs.wikipedia.org/wiki/Anton%C3%ADn_Jan_Jungmann>.

Wikimedia Foundation, Inc. *Wikipedie (česky) - heslo František Jan Mošner* [online]. [cit. 2020-10-17]. <https://cs.wikipedia.org/wiki/Franti%C5%A1ek_Jan_Mošner>.

František Jan Mošner
(1797-1876)